

3.4.2001

1311/4/99

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jaakko Jonkka

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Riitta Länsisyrjä

JOUKKOLIIKENTEEN TARKASTUSMAKSUN PERINTÄ

1

KANTELU

A arvostelee 14.6.1999 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa Ratahallintokeskuksen menettelyä joukkoliikenteen tarkastusmaksun perintää koskevassa asiassa. Hän vaatii, että Ratahallintokeskus ja sen toimeksiannosta toiminut yksityinen perintätoimisto velvoitettaisiin tarkistamaan menettelytapojaan siten, että tarkastusmaksua ei anneta perintätoimiston perittäväksi ennen kuin on voitu varmistua siitä, ettei sitä ole maksettu säädettyssä ajassa. Aiheettoman perintäkirjeen oikaisemiseksi tulisi hänen mielestään lähettää kirjallinen peruutus- ja pahoittelukirje.

2

SELVITYS

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian työjärjestykseen perustuvan asiajaon mukaan asianne kuuluu apulaisoikeusasiamies Jaakko Jonkalle.

Ratahallintokeskus toimitti pyynnöstäni tänne selvitykset 15.6.2000 ja 13.3.2001. Ne ovat kantelupäätöksen liitteenä.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Ratahallintokeskuksen matkalippujen tarkastaja määräsi 27.5.1999 kantelijan tyttärelle joukkoliikenteen tarkastusmaksun. Tarkastusmaksumääräykseen tarkastaja kirjoitti erehdyksessä eräpäiväksi 4.5.1999, kun oikea joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain 8 §:n 2 momentin mukainen eräpäivä olisi ollut 4.6.1999.

Ratahallintokeskus siirsi maksun perinnän perintätoimistolle 3.6.1999. Samana päivänä kantelijan tytär maksoi tarkastusmaksun maksumääräyksen osoittamalle Ratahallintokeskuksen tilille.

Perintätoimisto lähetti 4.6. 1999 perintäkirjeen maksuvelvolliselle.

Ratahallintokeskuksessa virhe havaittiin viitepankkisiirtojen tarkastuksen yhteydessä samana päivänä eli 4.6. 1999. Perinnän keskeyttämisestä ilmoitettiin perintätoimistolle.

Kantelija otti 10.6.1999 puhelimitse yhteyttä Ratahallintokeskukseen ja perintätoimistoon perintä-

kirjeen aiheettomuuden selvittämiseksi.

3.2

Oikeudellinen arviointi

3.2.1

Oikeusohjeet

Jokaisella on perustuslain 21 §:n 1 momentin, aikaisemmin hallitusmuodon 16 §:n 1 momentin, mukaan oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain (469/79) 8 §:n mukaan, jos matkustaja ei esitä asianmukaista matkalippua, hän on matkalipun hinnan lisäksi velvollinen kuittia vastaan suorittamaan tarkastajan määräämän tarkastusmaksun. Jos matkustaja ei maksa vaadittua tarkastusmaksua, tarkastajan on annettava hänelle kirjallinen määräys suorittaa tarkastusmaksu viikon kuluessa uhalla, että maksu muuten peritään ulosottoin. Jollei tarkastusmaksua ole suoritettu säädetysajassa, se voidaan ulosottaa matkustajalta ilman tuomiota tai päätöstä siinä järjestyksessä, kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoin on säädetty.

3.2.2

Kannanotto

Perintätoimiston käytöstä

Saatavien perinnästä annetun lain (513/99), joka tuli voimaan 1.9.1999, 9 §:n mukaan perintäyhtiön perittäväksi ei saa antaa valtion saatavia tai lainvastaisen menettelyn vuoksi määrättyjä julkisoikeudellisia maksuseuraamuksia, jotka voidaan periä ulosottoin ilman tuomiota tai päätöstä siten kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoin annetussa laissa säädetään.

Julkisoikeudellisten maksujen osalta yksityisen perintätoimiston käyttö ilman siihen nimenomaisesti oikeuttavaa säännöstä oli jo ennen edellä mainittua ajankohtaa eli tämän kantelun tapahtum aikaan saatettu laillisuusvalvonnassa kyseenalaiseksi (pätökseni 11.3.1999 dnro 1946/4/97 ja apulaisoikeuskansleri Jukka Pasasen päätös 4.11.1996 dnro 360/1/95 sekä sittemmin tarkastusmaksun osalta oikeusasiamies Lauri Lehtimajan päätös 30.9.1999).

Ratahallintokeskuksen vastuu myös sen toimeksiannosta toimivan yksityisen yhtiön menettelyn lainmukaisuudesta ja hyvän hallinnon periaatteiden toteutumisesta myös perinnässä onkin toimeksiannon perustan sääntelemättömyydestä johtuen mielestäni pitkälle menevä. Näin ollen katson Ratahallintokeskuksen olevan ensisijaisesti menettelyn kohteeseen nähden vastuussa kantelussa tarkoitetun menettelyn asianmukaisuudesta.

Ratahallintokeskus on selvityksessään ilmoittanut, että se on 1.9.1999 alkaen ryhtynyt itse perimään maksamattomia tarkastusmaksuja. Tämän vuoksi minulla ei ole aihetta puuttua perintätehtävien hoidon järjestämiseen tältä osin.

Aiheettoman perintäkirjeen lähettäminen

Saadun selvityksen mukaan Ratahallintokeskus oli erehdyksessä lähettänyt tarkastusmaksun perintään päivää ennen kuin laillinen viikon maksuaika oli päättynyt. Virhe johtui siitä, että matkalippujen tarkastaja oli erehdyksessä merkinnyt tarkastusmaksumääräykseen eräpäivän kuukautta todellista eräpäivää aikaisemmaksi. Virhe oli sitten toistunut kirjauksessa tietokantaan. Selvityksen mukaan virheen mahdollisti tuolloin käytössä ollut tarkastusmaksuohjelmaversio, koska se mahdollisti sellaisten maksujen siirtämisen perintään, joiden eräpäivä oli sama kuin maksamattomien maksujen kyselypäivä.

Vaikka virhe tuli Ratahallintokeskuksen tietoon viitepankkisiirtojen tarkastuksen yhteydessä seuraavana päivänä ja siitä ilmoitettiin perintätoimistolle, ei yhtiön samana päivänä päivätyn perintäkirjeen postittamista ehditty enää estää.

Ratahallintokeskuksessa on eräpäivän merkitsemisessä ja kirjaamisessa menetelty huolimattomasti. Järjestelmä ei myöskään ole estänyt maksun siirtoa perintään, vaikka eräpäivä oli määräyksen antopäivää aikaisempi. Selvityksen mukaan nykyisin käytössä oleva ohjelma antaa siirtää maksun perintään korkeintaan 10 päivän kuluttua tarkastusmaksun kirjoittamisesta. Näin ollen ainakaan kantelussa tarkoitettua virhettä ei voine syntyä.

Virheen korjaaminen

Perintäkirjeen sanamuodosta ei ilmennyt, miten saajan tulisi toimia, jos kirje osoittautuisi aiheettomaksi.

Kantelija on kuitenkin jo 10.6.1999 eli perintäkirjeen saapumista seuraavana päivänä ottanut yhteyttä Ratahallintokeskukseen ja perintäyhtiöön perintäkirjeen aiheettomuuden selvittämiseksi.

Kantelukirjelmän ja saadun selvityksen perusteella on ilmeistä, että perinnän aiheettomuus on selvitetty keskustelun aikana kuten myös se, että muita seuraamuksia, esimerkiksi merkintää luottorekisteriin, ei asiasta seuraa. Sen sijaan kantelijan toive saada kirjallinen vahvistus perinnän aiheettomuudesta näyttää jääneen Ratahallintokeskuksen virkamiehelle epäselväksi syystä, joka ei ilmene asiakirjoista.

Jälkikäteen on vaikea aukottomasti selvittää keskustelujen sisältöä. Näin ollen katson jääneen näyttämättä, että asiassa olisi kirjallisen oikaisun ja anteeksipyynnön lähettämättä jättämisessä menetelty lainvastaisesti tai vastoin velvollisuuksia.

Sittemmin säädetyn saatavan perinnästä annetun lain 4 §:ssä on määrätty, että perinnässä ei saa käyttää hyvän perintätavan vastaista tai muutoin velallisen kannalta sopimatonta menettelyä.

Lainkohdassa on myös lueteltu sellaisia menettelytapoja, jotka ovat tyypillisesti hyvän perintätavan vastaisia. Lain 5 §:n 7 kohdan mukaan perinnässä on ilmoitettava kenelle huomautukset on esitettävä ja jos perittävä on julkisyhteisön saatava, maksuvaatimuksessa on ilmoitettava myös sen julkisyhteisön perintää hoitavan yksikön tai henkilön yhteystiedot, jolle velallinen voi tehdä saatavaa ja perintää koskevat huomautuksensa.

Ratahallintokeskus on toisessa selvityksessään ilmoittanut, että nykyisin perintäkirjeissä ilmoitetaan yhteystiedot mahdollisia tiedusteluja varten. Lisäksi perintäkirjeisiin on lisätty maininnat kirjeen mahdollisesta aiheettomuudesta.

Perintää koskevia säännöksiä on perustuslain 22 §:n mukaisesti tulkittava perusoikeusmyönteisesti, mikä merkitsee hyvän hallinnon perustuslain 21 §:ssä vahvistettujen takeiden huomioon ottamista arvioitaessa hyvän perintätavan hallintoviranomaiselle asettamia vaatimuksia.

Mielestäni perinnän toteuttaminen noudattaen hyvän hallintotavan periaatteita edellyttää, että viranomaisen virheellisen menettelyn oikaisemisesta ilmoitetaan asianosaiselle kirjallisesti välittömästi, kun virhe on havaittu.

3.3

Toimenpiteet

Saatan käsitykseni Ratahallintokeskuksen menettelyn virheellisyydestä aiheettoman perintäkirjeen lähettämisessä sen tietoon. Samalla kiinnitän sen huomiota vastaisen varalle huolellisuuteen maksumääräyksien kirjoittamisessa ja kirjaamisessa.

Saatan myös edellä esitetyn käsitykseni virheen oikaisun ilmoittamisesta Ratahallintokeskuksen tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Ratahallintokeskukselle.

Kantelukirjoituksenne liitteet palautetaan oheisena.